

ČLANCI

Ne kvariti stare božićne pjesme

Srećko Bezić, Žrnovnica

U »Glasu Koncila« od 29. siječnja '89. objavljen je u rubrici »Osvrti« prilog anonimnog dopisnika (M-til) pod naslovom *U to vrijeme godišta*. Zadovoljan sam sadržajem toga dopisa, pa rado nadopunjam raspravu koja je tim dopisom samo započeta. Vrlo je važno da utvrđujemo svoja gledišta i promičemo zanimanje za izvornost i ljepotu stare pisane i pjevane riječi koja se uklopila u naša blagdanska slavlja.

Povijesni razvitak hrvatskoga jezika doveo je do toga da je u nas zaboravljeno i staro hrvatsko pismo i stare hrvatske riječi. Snagom, dosta žilavog, tradicionalizma sačuvala su se u našem crkvenom jeziku mnoge stare riječi, ali naletom suvremenog progresizma mnoge se već brišu i zamjenjuju novima. Ne može se reći ni da je tradicija sve dobro čuvala, ni da novi duh nije ničeg dobrog uveo, ali se mora priznati, da se i na jednoj i na drugoj strani pojavljuje primitivizam čiji se učinci nikako ne smiju održati.

To je baš slučaj s prvim stihom starinske ikavske popularne božićne pjesme. Starohrvatska pokazna zamjenica s e (ovaj, ova, ovo) »izišla je iz crkve« kad se sv. misa počela slaviti na živom jeziku. U našim je primorskim crkvama nekada odjekivala formula pretvorbe »S e bo jest tilo moje«, pa su se riječi »u s e vrime godišća« bolje razumjele i pravilno pjevale. Promjena zamjenice »s e« u pridjev »s v e« odražava potpuno nerazumijevanje, jezični primitivizam, pa se ni u kojem slučaju ne može održati ni tolerirati. Neshvatljivo je, da je ta pogreška ušla u hrvatski katolički molitvenik i pjesmaricu *Slavimo Boga* (Frankfurt am Main, 1982. i 1984., br. 203.). Verzija toga stiha pripisana je u tom molitveniku Hercegovini, dok je verzija »u se vrijeme godišta« pripisana Dalmaciji. Vjerojatno u Hercegovini obični puk pjeva »u sve vrijeme«, ali to nije razlog da mu se ta pogreška prizna i da se na neki način »ozakoni« u našim pjesmaricama. Za razliku od ovog molitvenika-pjesmarice hrvatska liturgijska pjesmarica *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* (Zagreb, 1983.) kaže u br. 418., da se u Hercegovini pjeva: »u s e vrime godišća«.

I spomenuti molitvenik i spomenuta hrvatska liturgijska pjesmarica donose prijevod prvog stiha, koji glasi: »u t o v r i j e m e g o d i š t a«. Taj prijevod nije točan, jer se zamjenica »to« upotrebljava samo za nekoga ili za nešto, što je već prethodno spomenuto u istom tekstu, a toga ovdje nema. Taj prijevod ima i drugu nepravilnost, što ne poštuje starinsko izvorno sricanje triju prvih stihova i što mijenja četvrti stih, koji u izvorniku uvijek spominje »svetu Divu

Mariju«. Taj prijevod, koji je donio i *Hrvatski crkveni kantual* (1934.) djeluje kao tuđi, jer se u kolijevci te pjesme nigdje ne pjeva.

Nije, međutim, u pitanju samo prvi stih ove stare ikavske božićne pjesme, nego i sve kitice, kojih ima 21. Sva nova izdanja donose tu pjesmu posuvremenjenu u ijekavici. To nije dobro ne samo zbog poštovanja vrlo stare baštine, nego i zbog toga, što se na taj način srokovni kvare, a događa se i kvarenje značenja riječi, npr. u 19. kitici pojavio se pridjev »s m j e r a n« mjesto »s m i r e n«, koji u stihovima »slava Bogu vičnjemu... i čoviku smirnomu« aludira na andeosko pjevanje u Betlehemu. Ovu je cijelu pjesmu objavio u izvršnoj izvornoj ikavici *Nedjeljni i blagdanski misal*, koji je priredio dr. Fabijan Veraja i izdao u Rimu 1966. Šteta, što taj biser — molitvenik nije poznat u domovini i što nije obnovljen prema novom koncilskom misalu. Pjesme *U se vrime godišća* i *Veseli se, Majko Božja* treba da budu napisane i pjevane u izvornoj ikavici, pa čekamo dan, kad će naše nove pjesmarice to prihvatiti i izvršiti.

Želio bih ovdje spomenuti, da bi trebalo i jednu vrlo popularnu kajkavsku božićnu pjesmu pisati i pjevati u njezinu izvornom narječju, a to je pjesma *Narodi nam se Kralj nebeski*. Glagol »naroditi se«, koji se u narječju naših Zagoraca upotrebljava i danas u smislu »roditi se«, kod ostalih Hrvata više se osjeća kao augmentativ glagola »roditi se«. Rječnik hrvatsko-talijanski od Dragutina Parčića (Zadar, 1901.) riječ »naroditi se« prevodi na talijanski: »venir al mondo, nascere (di molti)« dakle: doći na svijet, roditi se (o mnogima). Ta bi se neusklađena jezična nijansa posve izgubila, kad bismo taj izraz pjevali u izvornom obliku: *Narodil nam se Kralj nebeski*. Sami nastavak »I« podsjetio bi nas na pravo regionalno značenje te riječi. U kajkavskom tekstu te pjesme pojavit će se i »na tom mladom letu«. Međutim ta je ekavica različita od drugih, jer je uža i mekša, a dobri poznavatelji toga govora mogli bi nas uputiti, kako je treba pisati. Uostalom, to je hrvatsko narječje, koje svi Hrvati vole. To dokazuje između ostalog i kajkavska pjesma *Za vsaku dobru reč*, koja se rado pjeva u cijeloj Hrvatskoj.

Čini mi se, da je potrebno, da mi svećenici budemo osjetljiviji na vrednote riječi i u pjesmama i u propovijedanju, jer će to biti naš najveći doprinos za afirmaciju hrvatskoga jezika koji je uvijek naša Crkva njegovala i time najviše zaslužila da ga danas svi hrvatski intelektualci kao i svjesni narod mogu s ponosom zvati »hrvatski književni jezik«.